

Рецензия

от проф. дпн Румен Иванов Стаматов –

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научната степен

„доктор”

в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки;

професионално направление 3.2. Психология

докторска програма: Психологическо измерване и оценяване –

Психодиагностика“

автор: Велина Надарова Христова

тема: „Психологически профили и характеристики на апетита при лица с хранителна аверсия и зависимост от храненето“

1.Общо описание на представените материали

По избор от научното жури съм определен за негов член по процедурата за защита на дисертационен труд на тема „Психологически профили и характеристики на апетита при лица с хранителна аверсия и зависимост от храненето“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, докторска програма: Психологическо измерване и оценяване – Психодиагностика. Автор на дисертационния труд е Велина Надарова Христова – докторант към катедра „Психология“ в СУ „Свети Климент Охридски“.

Представеният от Велина Надарова Христова комплект материали е на хартиен носител и е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за

приложението му и Правилника за развитие на академичния състав на СУ „Свети Климент Охридски“. Той включва всички необходими документи. Докторантката е приложила и съответните публикации.

2. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи.

Поставена в контекста на здравето и психичното благополучие, темата на дисертационното изследване открива своята актуалност в опита да се разкрият влиянията на различните персонални конструкти върху хранителната дейност и още по-конкретно върху възможните отклонения, които са представени в термините на аверсивността, хранителните зависимости и разстройства. В предложеното изследване актуалността е изразена в опита да се постигне едно разширено разбиране върху динамиката на хранителната дейност и възможностите за нейното регулиране. Актуалността на темата се открива особено силно и в контекста на търсенето на пътища за подобряването на здравословното хранене като част от благополучието и здравето.

Дисертационното изследване разглежда две крайности в храненето, които са свързани с противоположните характеристики на апетита – силното привличане или силното отбягване на храна, което открива възможности за разширяване на разбиранията върху хранителното разстройство.

3. Познаване на проблема

Велина Христова се опитва обосновано да постигне целта на дисертационното изследване, както и преследваните задачи със съответните методи на теоретичното и емпиричното изследване. Теоретичният анализ е насочен към осмисляне на основния конструкт на изследването – хранителното поведение и дисфункционално хранително поведение.

Хранителното поведение е разгледано като многомерен конструкт, който обхваща взаимодействие на физиологични, психични, генетични и социални фактори, които влияят върху количеството на приеманата храна, предпочитанията и избора на храна. Освен това хранителното поведение е представено и чрез няколко допълнителни характеристики свързани с апетита, перцепцията и хранителните навици. Подробно са разгледани също

хранителните предпочитания, аверсия, зависимост от храненето и връзката на тези състояния с апетита. Представени са разбиранията върху аверсиите, зависимостите и разстройствата свързани с храненето.

Хранителното поведение е разгледано в различни контексти, което създава пълнота в опита за неговото осмисляне. Анализът е изключително задълбочен и критичен, което очертава основа и за оригинално емпирично изследване. Заедно с хранителното поведение и дисфункции са разгледани и основните психологични конструкти – личностните черти и състояния, които са обект на емпирично изследване. Анализът е изключително кохерентен и критичен, което очертава рамката за емпиричното изследване на отношенията между отделните променливи.

4. Методика на изследването

Методиката отразява основния замисъл на изследването и на концептуалното му осмисляне. Изследването е осъществено чрез следните въпросници:

1. Въпросник върху хранителното поведение при възрастни (АЕВQ – Adult Eating Behavior Questionnaire), разработен от Клаудия Хунот и колеги (Hunot et al., 2016)
2. Скринингов тест за хранителното разстройство с избягване/ограничаване на хранителния прием (Nine Item Avoidant/Restrictive Food Intake disorder screen, NIAS), разработен от Зигграф и Елис (Zickgraf&Ellis, 2017).
3. Йейлски въпросник за хранителната зависимост, модифицирана версия (Modified Yale Food Addiction Scale Version 2.0, YFAS), разработен от Герхард и Шулте (Schulte&Gerhardt, 2017).
4. Кратка версия на международния въпросник за изследване на личността – (Mini-IPIP, International Personality Item Pool), разработена от М. Донелан и колеги (Donnellan et al., 2006). Това е методиката за измерване на Големите пет, която съдържа 20 айтема – по 4 за всяка от петте личностни характеристики.
5. Обсесивно-компулсивен въпросник – кратка ревизирана версия (OCI-R), разработен от Фоа и колеги (Foa et al., 2002). Адаптиран от П. Калчев (Калчев, 2012)

6. Въпросник за безпокойствата, Щатски университет на Пенсилвания (PSWQ), разработен от Майер и колеги (Meyer et al., 1990). Адаптиран от П. Калчев (Калчев, 2012),
7. Въпросник на Бек за наличие на симптоми на депресия, кратка версия (Beck Depression Inventory Short Version – BDI-S), разработен от Бек (Beck&Beck, 1972).
8. „Въпросник за локус на контрола“, адаптиран и валидиран за България от Ангел Величков и колеги (Величков, Лукарски, Радославова, Русева & Генова, 1987).

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем 194 страници в основния текст, който включва 103 таблици, 8 фигури и 2 приложения. Структурата включва увод като въведение в изследователската тема, две глави, изводи и обобщения, заключение, използвана литература и приложения. Библиографията е със 165 заглавия - 7 на кирилица, 215 на латиница. Самото изследване е структурирано в две части – теоретична, която представя основните концепти, около които се изгражда изследването и емпирична, която е представена от цели, задачи, хипотези, инструменти на изследването с подробно описание на психометричните характеристики и различните анализи, в контекста на формулираните хипотези. Представените анализи и изводи са представителни за усилията на докторанта и подкрепят верификацията на получените резултати.

6. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

За оценката на едно дисертационно изследване могат да се приемат следните критерии:

-новост – собствен принос при решаването на изследователския проблем;

-научна ерудиция, изразена в обективността и коректността на представените идеи и възгледи при теоретичното разглеждане на темата и при обзора на литературните изследвания както и в подбора на методиките и анализа на емпиричните данни;

-подробно описание на методиките на изследването и на техните психометрични характеристики;

-коректно представяне на емпиричните данни като се използват статистически методи и анализи на резултатите;

-авторови приноси и препоръки, относно използването на резултатите от научните изследвания.

Приносите на Велина Надарова Христова са съдържателно обобщени и отговарят на проведеното изследване. Като цяло бих искал да отбележа следните положителни моменти:

Представен е модел на хранителното поведение и на връзките между отделните хранителни поведения.

Разграничени са различните измерения на хранителната аверсия –като характеристика на апетита и като хранително разстройство.

Подробно са сравнени двете крайности при храненето – хранителна аверсия и зависимост от храненето.

Открити са връзки между хранителното поведение /хранителната аверсия и зависимост от храненето/ и персоналните черти и състояния, което обогатява разбирането за този конструкт.

Представени са адаптирани версии с техните психометрични характеристики на три въпросника за изследване на хранителното поведение, което разширява възможностите за бъдещи емпирични изследвания.

Представен е концептуален модел, който създава основа за разработване на програми за здравословно хранене както и за разработване на стратегии и интервенции за справяне със затлъстяването.

Това ми дава основание да отбележа, че изследването има приноси, които могат да намерят израз в опитите за преосмисляне на различните влияния върху хранителното поведение както и за търсенето на по-различни пътища за преодоляване на проблемите с храненето като условие за постигане на благополучие.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Представени са 4 публикации под формата на статии в сериозни научни списания и форуми и отговарят изцяло на темата на дисертацията.

9. Лично участие на докторанта

Велина Надарова Христова е реализирала самостоятелно цялото дисертационно изследване. Текстът, получените резултати и приноси са нейно лично дело.

10. Автореферат

Авторефератът съдържа основните постановки в дисертационния труд, резултатите и техния анализ. Считаю, че е адекватен на дисертационния труд и обективно отразява теоретичните анализи и основните резултати, представени в съдържанието на изследването.

11. Лични впечатления

Бих искал да отбележа, че Велина Надарова Христова притежава задълбочени познания в изследвана област, съчетани с отговорност и с оригинален подход към емпиричното разглеждане на темата, което обогатява разбиранията за храненето и разстройствата свързани с храненето.

12. Препоръки за бъдещо използване

Предлагам основния текст на дисертацията да се разшири, като се преосмислят възможностите и на други променливи с позитивна насоченост за редуциране на възможностите за отклонение от здравословното хранене.

Заклучение

Дисертационният труд показва, че Велина Надарова Христова притежава задълбочени познания по темата на дисертацията. Смятам, че кандидатката отговаря на условията и реда за присъждане на образователната и научната степен „доктор” по Закона за развитие на академичния състав в Република България, ППЗРАС, Правилника за развитие на академичния състав на СУ. След изтъкнатите аргументи, както и на цялостната положителна оценка за извършеното дисертационно изследване, предлагам на научното жури да гласува положително и да присъди образователната и научна степен

„доктор” на Велина Надарова Христова, за което давам и своя утвърдителен
вот.

29.08.2020 г.

Изготвил рецензията:
/проф. Румен Стаматов/

